

Nr 120.

Ankom till Riksdagens kansli den 6 maj 1913 kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse åt bergverksaktiebolaget Freja av kronan tillhörig mark i Norrbottens län.

(1:a Avd.)

I en till Riksdagen den 18 april 1913 avlåten, till jordbruksutskottet för förberedande handläggning hänvisad proposition, nr 276, har Kungl. Maj:t under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit Riksdagen medgiva, att av den kronan vid avvitrningen i Gellivare socken av Norrbottens län tillfallna överloppsmark må till bergverksaktiebolaget Freja på arrende under tiden intill 1949 års utgång upplåtas ett i statsrådsprotokollet närmare angivet område med en sammanlagd areal av omkring 40 hektar under i samma protokoll omförmälda villkor.

I detta ärende har departementschefen till berörda statsrådsprotokoll anfört följande:

»År 1900 biföll Riksdagen en av Kungl. Maj:t avlåten proposition, däri hemställdes, att Riksdagen måtte medgiva, att av den kronan vid avvitrningen i Gellivare socken tillfallna överloppsmark finge till bergverksaktiebolaget Freja på arrende under en tid av femtio år upplåtas visst till läge och gränser närmare angivet område om 81 hektar. Såsom villkor för upplåtelsen skulle gälla:

att bolaget skulle för ifrågavarande mark årligen senast den 14 mars erlægga arrende till belopp, som Kungl. Maj:t på gemensamt förslag av Kungl. Maj:ts befälningshavande i Norrbottens län, överjägmästaren i Norrbottens distrikt och bergmästaren i Norra bergmästar-distriktet bestämde för en tid av tio år i sänder;

att hus och byggnader, som vid den tid, då bolagets arrenderätt

Bihang till Riksdagens protokoll 1913. 10 saml. 68 häft. (Nr 120—121.) 1

inträdde, funnes vara utan särskild från kronans sida gjord upplåtelse på området uppförda av andra än bolaget, under arrendetiden finge av ägarna bibehållas tillika med nödigt tomtutrymme, vilket senare, i händelse av tvist, skulle bestämmas av Kungl. Maj:ts befallningshavande, mot det att ägarna till bolaget erlade årlig avgäld, motsvarande den del av den bolaget åliggande arrendeskilling, som å tomten belöpte efter förhållandet mellan dennas areal samt hela det till bolaget upplåtna områdets ytinnehåll, dock med skyldighet för innehavare av dylik lägenhet att avträda densamma, därest sådant kunde finnas erforderligt vare sig med hänsyn till bolagets behov av utrymme för sin rörelse, av hälsovårdshänsyn eller för åstadkommande av ordnad byggnadsverksamhet; och skulle ägare av sådan lägenhet jämväl vara skyldig att avträda densamma i det fall, att å lägenheten inhystes personer, vilka förde ett sådant levnadssätt, att fara därav uppstode för allmän ordning och sedlighet;

att i sistberörda fall lägenhetens ägare skulle vara skyldig avträda densamma utan lösen, dock med rätt att inom viss, av Kungl. Maj:ts befallningshavande bestämd tid bortföra av honom därå uppförda byggnader, varemot i övriga fall lösen för byggnadernas värde skulle av bolaget erläggas samt, vid brist av åsämjande, bestämmas av gode män; och skulle det tillkomma Kungl. Maj:ts befallningshavande att, i händelse av tvist, avgöra fråga om skyldighet att avträda lägenhet i fall, som i denna och nästföregående punkt omförmäldes;

att vad i 3 § 1 mom. av gällande gruvestadga funnes föreskrivet icke skulle äga tillämpning å hus, tomtplats eller trädgård, som befunnes å det till bolaget upplåtna område, därest icke Kungl. Maj:ts befallningshavande i särskilt fall funne sådana omständigheter föreligga, att inmutning icke finge ske närmare någon viss, på området befintlig byggnad, tomtplats eller trädgård, än vad omförmälda § i gruvestadgan angåve;

att, om bolaget nedlade gruvrörelsen eller bedreve densamma i väsentligen minskad omfattning, det skulle ankomma på Kungl. Maj:t att förklara bolagets arrenderätt upphävd, antingen helt och hållet eller till någon del av området, varjämte, för den händelse gruvdrift av annan än bolaget komme att idkas inom området och för sådan av annan idkad gruvdrift utrymme utöver sedvanliga utmål visade sig behövt, Kungl. Maj:t skulle äga bestämma, att bolaget skulle avstå vad som för ändamålet kunde anses erforderligt och skäligt; och skulle i fall, som i denna punkt avsåges, proportionerlig minskning av bolagets arrendeavgift äga rum;

att bolaget skulle vara skyldigt att, utan särskild ersättning, av området avstå vad som enligt Kungl. Maj:ts beprövande kunde finnas erforderligt för anläggning av allmän väg eller till utrymme för järnväg eller till för dess drift erforderliga anläggningar och anordningar;

att, om av anledning, som förut ej blivit nämnd, det nu eller framdeles skulle visa sig angeläget, att någon sådan del av området, som för bolaget icke vore oundgängligen behöfelig, från bolagets arrende-rätt undantoges, bolaget skulle vara skyldigt underkasta sig Kungl. Maj:ts bestämmande härutinnan;

att bolaget skulle övervaka, att åverkan icke skedde å den växande skogen inom området, samt i sin mån söka att till laga ansvar befordra dem, som till dylik åverkan gjorde sig skyldiga;

att bolaget på grund av nu ifrågavarande arrende icke skulle äga annan rätt till skogen å området, än att bolaget finge dels, efter anvisning av vederbörande skogstjänsteman och därest från skogsvårdens synpunkt hinder icke mötte, erhålla nödigt byggnadstimmer till pris, som av domänstyrelsen bestämdes, dels ock avröja skog, som funnes å tomtplats, mot ersättning, som domänstyrelsen likaledes bestämde;

att bolaget skulle tillhandahålla Kungl. Maj:ts befallningshavande erforderliga medel för avlönande av den polisstyrka, som till ordningens vidmakthållande inom nu ifrågavarande och närmast därintill belägna område av Kungl. Maj:ts befallningshavande förordnades;

att den enligt gällande gruvestadga jordägare tillhörande rätt beträffande fyndigheters tillgodogörande icke på grund av nu ifrågavarande arrende finge tillkomma bolaget; samt

att bolagets arrenderätt icke finge av bolaget å annan överlåtas, med mindre Kungl. Maj:t sådant medgäve.

I enlighet med ovanberörda villkor, vilka finnas återgivna i särskilda till kammarkollegium, kommerskollegium och Kungl. Maj:ts befallningshavande i Norrbottens län den 11 maj 1900 avlätna nådiga brev, upprättades den 25 juli 1900 arrendekontrakt med bolaget.

Nu har bolaget i en till domänstyrelsen ställd skrift den 15 januari 1911 gjort framställning om att få förvärva eller arrendera ytterligare område på kronomark, gränsande intill det förut upplättna området.

Med underdånig skrivelse den 31 december 1912 har domänstyrelsen underställt ifrågavarande ärende Kungl. Maj:ts nådiga prövning samt därvid tillika överlämnat infortrade yttranden av vederbörande jägmästare och överjägmästare ävensom av Kungl. Maj:ts befallningshavande i länet, vilken sistnämnda myndighet såväl införskaffat

yttrande från Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag som ock berett sökandebolaget tillfälle att avgiva påminnelser i anledning av vad Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag anförde.

Uti sin ovannämnda skrivelse den 15 januari 1911 har bergverksaktiebolaget Freja anförde följande:

Bolaget, som dreve gruvdrift i Koskullskulle inom Gellivare socken, ägde inom nämnda socken hemmanen Kaptensgård nr 1 om $\frac{3}{16}$ mantal och Puoitak nr 1 om $\frac{30}{64}$ mantal, disponerade dessutom vid Koskullskulle 27.0124 hektar utmålsmark och 20.5 hektar för gruvdriften inlöst mark samt arrenderade än ytterligare av staten enligt ovanberörda arrendekontrakt ett område om 81 hektar.

Vidare hade bolaget enligt bergmästarprotokoll den 17 och 19 augusti 1910 fått sig för utfartsvägar och kraftledning ar tilldelat ett område om 12.92 hektar, som en ansökningskriften bifogad, med B betecknad karta närmare utvisade.

Av det ovannämnda arrenderade området hade bolaget emellertid till Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag avstått 0.4473 hektar och till aktiebolaget Nautanens Kopparfält 1.6235 hektar; och hade dessutom av detta område under årens lopp cirka 14 hektar blivt för sökandebolagets behov utmålslagda, så att numera av omförmälda 81 hektar endast cirka 65 hektar återstode.

Den ifrågavarande arrendemarken vore i huvudsak avsedd till byggnadsplatser, och hade sökandebolaget hittills därå uppfört elva arbetarhus för en familj i varje hus, femton arbetarbostäder för två familjer var, tre hus för bolagets tjänstemän samt stall och ladugård, allt med tillhörande uthus. Emellertid hade det under sista tiden visat sig att, isynnerhet om bolaget skulle fortsätta med byggande av hus för endast två familjer, den återstående marken ej vore för ändamålet tillräckligt stor. Densamma vore även mycket kuperad och således tämligen olämplig för byggnadsplatser, åtminstone utan uppoffring av stora kostnader för fyllningar och planeringar.

I anledning härav framställde nu bolaget en vördsam förfrågan, huruvida och på vilka villkor det kunde tillåtas bolaget att antingen fast eller genom ägoutbyte mot en lämplig del av de bolaget tillhörande hemmanen förvärva eller också på längre tid, förslagsvis 50 år, arrendera det på kartan inom punkterna nr I—XIV på kronoöverloppsmark liggande område om 74.5 hektar, som gränsade dels till järnvägslinjen Koskullskulle—Gellivare, dels till bolagets arrende- och hemmansmark, dels ock till Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolags arrendemark, eller eventuellt delar därav.

I anslutning till sin ovanberörda skrift har sökandebolaget uti en senare skrift av den 18 januari 1911 anført, att bolaget å det av staten arrenderade området uppfört förutom de i förstnämnda skrift omförmälda byggnader ytterligare två skolhus, två lärarbostäder, en handelsbod med bostad för handelsföreståndare och en kontorsbyggnad, varjämte bolaget uppgivit, att arbetsstyrkan under år 1910 utgjort i medeltal per månad 350 personer.

Jägmästaren har anført, att med hänsyn till den obetydliga avkastning av skog, som det till upplåtelse ifrågasatta området lämnade, en upplåtelse till sökandebolaget av området i dess helhet eller i varje fall av den del, som befunne sig mellan den å förenämnda karta med nr III angivna punkten och järnvägslinjen Gellivare—Koskullskulle, syntes vara för kronan att föredraga framför att såsom hittills bibehålla området, under förutsättning likväl, att en nöjaktig avgäld erlades för marken. Vad beträffade formen för en dylik upplåtelse, vore en utarrendering ur alla synpunkter lämpligast, därvid i avseende på värdeberäkningen borde tillämpas samma normer, som tillämpats i fråga om bolagets nuvarande arrende, alldenstund läge och skogsbestånd vore av ungefär enahanda beskaffenhet.

Överjägmästaren har tillstyrkt, att det område, som avses med sökandebolagets ifrågavarande framställning, måtte till bolaget utarrenderas på samma villkor, som stadgats i ovannämnda nådiga brev av den 11 maj 1900. Området borde emellertid icke upplåtas för längre tid än till utgången av år 1949; och borde arrendeavgiften i första hand bestämmas endast för tiden intill utgången av år 1919, under vilket sistnämnda år komme att företagas ny uppskattning av arrendebeloppet för den jämlikt berörda nådiga brev till bolaget utarrenderade marken.

Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag har förmält sig anse, att det kunde komma att bliva förenat med olägenheter för samma bolag, om det område, som på kartan begränsades av linjerna mellan punkterna nr I, II, III och XIV, upplåtes åt sökandebolaget. Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag hade nämligen arbetarbostäder liggande omedelbart norr om berörda område; och söder om detsamma läge på Kaptensgårdens ägor det sistnämnda bolag tillhörande sanatoriet. Därest för Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag uppförande av nya bostäder skulle komma att erfordras, syntes det vara synnerligen lämpligt, att dessa lades utmed den genom samma område förlagda vägen. För Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag vore det emellertid mest fördelaktigt, om *hela* det område, som avsåges med ifrågavarande ansökning, reserverades för sistnämnda bolags framtida behov. I händelse detta ej kunde

ske, vore det dock för samma bolag önskvärt, att åtminstone en remsa av 250 meters bredd närmast omkring landsvägen reserverades, vilket område närmare utmärkts å en vid Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolags skrift fogad, med C betecknad karta.

Bergverksaktiebolaget Freja har i till Kungl. Maj:ts befallningshavande ingivna påminnelser förklarar, att bolaget icke ville motsätta sig, att för Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolags behov reserverades den i sistnämnda bolags skrift omförmälda markremsa om 250 meters bredd, vilket område utgjorde omkring 15 hektar.

Kungl. Maj:ts befallningshavande har anfört:

Efter det landshövdingen i länet besökt bergverksaktiebolaget Frejas anläggningar och jämväl besett det område, som avsåges i detta bolags ansökning, ville Kungl. Maj:ts befallningshavande till en början såsom sin åsikt uttala, att de intressen, som företrädades av Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag, däri staten vore delägare, givetvis borde gå före bergverksaktiebolaget Frejas, i vilket bolag aktierna till huvudsakligaste delen innehades av utlänningar.

Emellertid syntes det Kungl. Maj:ts befallningshavande, som om man utan att åsidosätta det förra bolagets berättigade önskemål kunde i viss mån gå till mötes bergverksaktiebolaget Freja, som tydligen hade behov av ökat utrymme.

Till belysande härav ville Kungl. Maj:ts befallningshavande meddela följande.

Bergverksaktiebolaget Freja hade under år 1912 i Koskullskulle sysselsatt 420 arbetare. Denna arbetsstyrka komme nog inom få år att något minskas, men under de närmaste tio åren borde dock en konstant arbetarstam av 400 man med säkerhet kunna beräknas. Sedermera, då gruvbrytningen måste bedrivas i djupet, skulle arbetsstyrkan sannolikt behöva ökas.

Enligt inhämtade upplysningar förfogade sökandebolaget för närvarande över, jämte bostäder för tjänstemän och förmän, bostadslägenheter för 122 arbetare. Av den övriga arbetarstammen bodde större delen i enskilda tillhöriga hus å Koskullskulle stadsplan, medan 56 man hade sin bostad i Malmberget och 12 man i Gellivare. Tydligen vore det olägligt både för bolaget och arbetarna, om dessa senare nödgades skaffa sig bostad på alltför stort avstånd från arbetsplatsen; och de bostäder, som arbetarna sålunda förhörde, vore icke alltid av tillfredsställande beskaffenhet. Bolaget ansåge sig därför böra gå i författning om att efter hand uppföra ännu ett antal arbetarbostäder, enligt vad bolaget uppgivit, till ett antal av 50, avsedda en var för två familjer. För större delen av dessa finnes knappast lämplig plats inom det av bolaget disponerade

området. De fastigheter, bolaget ägde, vore icke så belägna, att de lämpligen kunde tagas i anspråk för ändamålet. Av det område om 81 hektar, som till bolaget upplåtits på arrende, disponerade bolaget, på sätt i dess ansökan uppgivits, för närvarande icke mer än omkring 65 hektar. Rörande detta områdes lämplighet för byggnadsändamål hänvisade Kungl. Maj:ts befallningshavande till en från bolaget infordrad, med A betecknad karta, å vilken med fulldragna linjer inlagts nu befintliga byggnader och med streckade linjer sådana, som planlagts. Av de delar av området, som nu icke vore upptagna, kunde de med A och E betecknade icke tagas i anspråk för byggnadsändamål, då de dels bestode av myrmark och dels vore avsedda för skrottippor. Området C kunde, upptaget som det vore av vägar, kraft- och andra ledningar, knappast vara användbart för uppförande av bostadslägenheter, helst marken här vore mycket kuperad. Enahanda vore förhållandet med området D; dock skulle här några, 5 eller 6, bostäder kunna uppföras. Slutligen torde inom området B kunna beredas utrymme för ett antal bostadslägenheter; såsom syntes av kartan, hade bolaget inlagt 13.

Av denna redogörelse framginge, att byggnadsplats utanför sökandebolagets område erfordrades för omkring 30 hus; och ansåge Kungl. Maj:ts befallningshavande, att så stor del av den i ansökningen avsedda marken, som vore erforderlig för ändamålet, borde upplåtas till bolaget. Å den vid ansökningen fogade, med B betecknade kartan hade Kungl. Maj:ts befallningshavande låtit med rött bläck uppdraga en begränsningslinje, som Kungl. Maj:ts befallningshavande i sådant hänseende funne lämplig. De områden, Kungl. Maj:ts befallningshavande, sålunda åsyftade, fölle inom punkterna nr III—IV—XIII—F—III samt V—VI—VII—VIII—IX—X—XI—XII—V. Sammanlagda arealen av dessa båda områden utgjorde omkring 40 hektar. Den jordremsa av 80 meters bredd, som fölle mellan områdena ifråga, vore ett utrymme, som vid förrättning den 17 och 19 augusti 1910 tilldelats bolaget för väg- och kraftledning.

Beträffande formen, tiden och villkoren för upplåtelsen anslöte sig Kungl. Maj:ts befallningshavande till det yttrande, som i ärendet avgivits av överjägmästaren.

Domänstyrelsen har till alla delar instämt i vad Kungl. Maj:ts befallningshavande föreslagit.

Till följd av nådig remiss har kommerskollegium den 8 mars 1913 avgivit utlåtande i ärendet och därvid tillika överlämnat från bergmästaren i Norra distriktet infordrat yttrande, däri denne tillstyrkt bifall till Kungl. Maj:ts befallningshavandes förslag.

Jämväl kommerskollegium har biträtt sistnämnda förslag. Emeller-

tid borde iakttagas, dels att det uppdrag att biträda vid uppgörande av förslag till arrendets belopp, som enligt omförmälda nådiga brev den 11 maj 1900 skulle tillkomma överjägmästaren i Norrbottens distrikt, borde lämnas åt överjägmästaren i Luleå distrikt, dels ock att dåvarande 3 § 1 mom. av gällande gruvstadga numera motsvarades av 3 § 2 mom. i samma författning.

Då de nu till upplåtelse ifrågasatta områdena i sin helhet inginge i Gellivare statsgruvefält och inmutning å statsgruvefält, jämlikt den nuvarande lydelsen av gruvstadgans 3 § 1 mom., icke finge ske, torde emellertid hela det moment i samma nådiga brev, vilket började med orden »att vad i 3 § 1 mom. av gällande gruvstadga», utan olägenhet kunna undvaras. Vidare torde kunna undvaras jämväl den i samma brev förekommande bestämmelsen, att den enligt gällande gruvstadga jordägare tillhörande rätt beträffande fyndigheters tillgodogörande icke på grund av arrendet finge tillkomma bolaget. Ty genom den ändring, som 17 § i gällande gruvstadga undergått genom lagen av den 20 oktober 1899, ägde å kronojord allenast kronoåbo eller boställsinnehavare att njuta jordägarandelen till godo.

För egen del ansluter jag mig till kommerskollegii förslag, och hemställer jag alltså, att Kungl. Maj:t måtte i proposition föreslå Riksdagen medgiva, — — —»

Då utskottet för sin del icke funnit anledning till erinran mot ifrågavarande framställning, får utskottet hemställa,

att Kungl. Maj:ts förevarande proposition må vinna Riksdagens bifall.

Stockholm den 6 maj 1913.

På jordbruksutskottets vägnar:

GÖSTA TAMM.

Närvarande: herrar Tamm, Odelberg, frih. De Geer, Paulson, Fahlén, Pers, Lundell, Nilsson i Kabbarp, Kronlund, Linders, Hellström, greve Wachtmeister, Berggren, Lundström, Ekerot och Bosson.
